Programma circulaire economie Duiven/Westervoort

Participatiestrategie

Opdrachtgever:

Samenstellers: Anja Ahmic
Sylvana Rikkert

Datum: 20 juni 2019

Inhoud

1. Opdracht en aanpak 1
1.1. Aanleiding 1
1.2. Actualiteit energietransitie 1
1.3 Participeren in de circulaire economie 2
1.4. Leeswijzer 3

2. Methode 4
2.1. Kwartiermakersfase 4
2.2. Uitgangspunten 4
Authentiek en typisch 5
Daad bij woord voegen 5
Binnenwereld en buitenwereld in verbinding 5
Meedenken, meebeslissen, meedoen 5
Verschil mag er zijn 6
Samen ontwikkelen 6
Gelijke informatiepositie 6
In samenhang met regio en provincie 7

3. Bevindingen 8
3.1. Authentiek en typisch Westervoort en Duiven 8
3.2. Daad bij het woord voegen 9
3.3. Binnenwereld en buitenwereld in verbinding en samen ontwikkelen 10
3.4. Meedenken, meebeslissen, meedoen en verschil mag er zijn 11

Lysias Advies
Soesterweg 310d
3812 BH Amersfoort
T: 033 464 70 70
E: info@lysiasadvies.nl
www.lysiasadvies.nl
IBAN: NL18 ABNA 0574 2170 53
KvK:30166304
BTW: NL809282471B01

3.5. Een gelijke informatiepositie 12
3.6. In samenhang met de regio en provincie 12
3.7. Aanvullende opbrengsten 13

4. De organisatie van participatie 15
4.1. Het programma circulaire economie 15

5. Advies; participatiestrategie Duiven en Westervoort 17
5.1. Uitgangspunten 17
5.2. Van uitgangspunten naar actie 19

6. Aan de slag! 20
6.1. Bewustwording vergroten 20
6.2. Doelgroepen in het vizier 21
6.3. Denkkracht mobiliseren 22
6.4. Doekracht mobiliseren 22

7. Samenvatting 24

7.1 Aanleiding 24
7.2 De 6 uitgangspunten 24
7.3 Actieplan 25

1. Opdracht en aanpak

1.1. Aanleiding

Nederland is in transitie. We hebben als land onze handtekening gezet onder het klimaatakkoord van Parijs in 2015 en ons daarmee gecommitteerd aan maatregelen die erop zijn gericht de CO2 uitstoot terug te dringen. De maatregelen daarvoor zijn omvangrijk; In wonen, werken, leven en mobiliteit zullen we over moeten stappen op schone, duurzame en houdbare vormen van energiegebruik. Deze opgave wordt al wel de grootste verbouwing van Nederland genoemd omdat iedereen er tot achter de voordeur iets van gaat merken. Dat betekent automatisch ook dat iedere Nederlander een belanghebbende of 'stakeholder' is; van alle mensen wordt immers verwacht dat zij hun steentje bijdragen.

Verschillende overheden zijn bezig met het klimaatbeleid. Op landelijk niveau wordt de laatste hand gelegd aan een klimaatakkoord dat binnen enkele maanden van kracht moet gaan. De maatregelen die hierin staan, hebben een groot -maar nog niet helemaal te voorspellen- effect op het lokale niveau. Denk bijvoorbeeld aan de uitwerking van het gasbesluit van Minister Wiebes van Maart 2018; deze zorgde voor een enorme boost in mogelijkheden voor schone manieren van verwarming. Maar mogelijk heeft dat besluit ook het draagvlak voor de energietransitie doen afkalven. Kortom, op verschillende plekken; bij overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen wordt aan 'duurzame knoppen gedraaid'. Dat heeft bijna altijd ook effect op gemeentelijk niveau.

1.2. Actualiteit energietransitie in Duiven en Westervoort

De gemeenten Duiven en Westervoort staan samen voor de opgave om de transitie door te maken naar een duurzame, groene en energie neutrale leefomgeving. Hiertoe hebben de beide gemeenten een breed en samenhangend programma 'circulaire economie' ontwikkeld. Dit bestaat uit drie programmalijnen: (1) de energietransitie, (2) klimaatadaptatie en (3) circulariteit. Het programma circulaire economie is in 2018 behandeld in de beide raden van de gemeenten. Daarmee staan de gemeenten nog in een beginstadium van de transitie naar een circulaire economie. De gemeenten hebben al wel de ambitie om als integraal onderdeel van het programma een participatiestrategie te ontwikkelen. Deze participatiestrategie dient recht te doen aan de ambities van beide gemeenten én ruimte te bieden voor verschillende vormen van betrokkenheid en eigenaarschap van inwoners, maatschappelijk partners en bedrijfsleven.

Zoals gezegd zijn inwoners per definitie belanghebbende in de circulaire economie. Vroeg of laat zal van hen worden gevraagd om bijvoorbeeld aanpassingen te maken in hun huis, zoals zonnepanelen te plaatsen of beter te isoleren. Of ze worden gevraagd mee te werken aan het beter recyclen van hun afval, of het helpen verbeteren van waterberging door het weghalen van tegels uit hun tuin. De overstap naar een duurzame manier van

samenleven gaat dus iedereen raken. Dat brengt kansen met zich mee.

Het is nu van belang om een brede beweging op gang te brengen. Als iedereen, inwoners, bedrijven, instellingen en overheden stappen zet, creëer je een grote beweging in de goede richting; je inspireert elkaar, helpt en deelt lessen die je leert. Dat is het belang van participatie in de circulaire economie. Er ligt echter geen blauwdruk klaar voor hoe deze participatie er het beste uit kan zien. In alle gemeenten in het land is men momenteel bezig met dezelfde opgave, lessons learned worden gedeeld, maar er zijn meerdere manieren om participatie vorm te geven en er is niet persé één goede manier. Dat maakt de opgave van Duiven/ Westervoort een hele uitdagende.

1.3. Participeren in de circulaire economie

Het begrip circulaire economie leeft nog lang niet bij iedereen. Maar ga je met elkaar in gesprek over de energierekening, de manier waarop je afval scheidt, hoe vaak je spullen leent van vrienden en familie en of je windmolens wel of geen goed idee vindt, dan kom je er achter dat bijna iedereen hier wel een beeld bij heeft. Voor sommige mensen staat het dichterbij dan voor anderen, maar de meesten zijn er op een bepaalde manier wel mee bezig. En juist dat ‘ermee bezig zijn’, dat is waar het in de kern om draait bij participatie in de circulaire economie. De duurzaamheidsdoelen zullen alleen behaald kunnen worden als iedereen ‘er op een bepaalde manier mee bezig is’ en bijdraagt. Als inwoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen of de gemeenten ervoor kiezen om niet mee te doen, kan er simpelweg niet genoeg massa en impact gemaakt worden om de doelstellingen te bereiken.

Dit klinkt betrekkelijk recht toe recht aan, maar meedoen is voor velen helemaal geen vanzelfsprekendheid. Het vraagt om een flinke portie (zelf)bewustzijn en gedragsverandering. En laat dat nou juist ingewikkeld zijn. In de drukte van alledag valt het niet mee om dagelijkse routines te doorbreken en dingen echt anders te gaan doen. Tijd en prioriteit spelen velen van ons parten. Sommige mensen willen wel iets doen, maar weten niet goed wat er mogelijk is en hoe ze dat het beste kunnen aanpakken. Anderen hebben wel een beeld bij wat ze willen doen, maar vinden het een risico om te investeren, niet wetend wat ze er precies voor terug zullen krijgen. Daar komt ook bij dat veel mensen niet weten welk verschil ze individueel kunnen maken. De opgave van een duurzame toekomst voelt dan als te groots en te ver-van-mijn-bed-show. Dit kan soms ook verlammend werken en juist als effect hebben dat mensen dichtklappen en niet meedoen.

Onze ervaring is dat het daarom belangrijk is om te beginnen bij mensen zelf. Waar en hoe wonen mensen, wat vinden ze belangrijk, welke opvattingen en voorkeuren hebben ze, wat (de)motiveert hen, waar slaan ze op aan? Een beter begrip van wat mensen drijft, helpt om te kiezen voor manieren van participeren die goed aansluiten en passen bij wat mensen willen en kunnen. En dat vergroot weer de kans op succes.

Voor participatie geldt daarmee dat er niet één goede manier of aanpak is.

De kunst van een goede participatiestrategie is dat deze zo veel mogelijk aansluit bij de belevingswereld van mensen en als vanzelfsprekend verschillende vormen en manieren van meedoen mogelijk maakt. Flexibel kunnen inspelen op wat nodig is, vergroot de kans op een effectieve participatiestrategie en daarmee op het meedoen van zoveel mogelijk verschillende mensen en partijen aan een duurzame toekomst.

1.4. Leeswijzer

Om een beeld te krijgen bij de uitgangspositie van participatie in de gemeenten Duiven en Westervoort hebben wij een korte kwartiermakersfase ingericht, die van januari tot en met maart 2019 liep. In deze fase hebben we aan de hand van interviews, veldwerk en een tweetal raadsbijeenkomsten in beeld gebracht welke kaders en uitgangspunten voor Duiven/Westervoort van belang zijn in het participeren.

In deze rapportage staan de opbrengsten van deze kwartiermakersfase centraal. In hoofdstuk twee zetten we kort uiteen op welke manier we te werk zijn gegaan. In hoofdstuk drie beschrijven we de bevindingen van de kwartiermakersfase. In hoofdstuk vier zoomen we in op de wijze waarop een participatieproces georganiseerd kan worden. In hoofdstuk vijf en zes geven we tot slot aan welke acties genomen kunnen worden om de beweging richting een circulaire economie in Duiven/Westervoort op gang te brengen. We sluiten af met een samenvatting in hoofdstuk 7.

2. Methode

2.1. Kwartiermakersfase

Om een beter beeld te krijgen van hoe de gemeenten Duiven/Westervoort, haar bedrijven, instellingen en inwoners op dit moment 'werken', hebben we een zogenaamde 'kwartiermakersfase' ingericht. Doel van deze fase was om beter in zicht te krijgen in de 'aard' van de Duivenaar en Westervoorter, een beeld te krijgen van welke ervaringen er zijn met participeren, de wensen en behoeften van alle betrokkenen als het gaat om participatie beter te doorgronden. En te achterhalen hoe er aangekeken wordt tegen circulaire economie en welke 'succesfactoren' er in de gemeenten te vinden zijn die de beweging kan stimuleren. De bevindingen van deze fase zetten we uiteen in het volgende hoofdstuk.

In de kwartiermakersfase hebben we bovenstaand beschreven beeld gekregen door:

- Interviews met leden programmateam en binnen organisatie;
- Interviews met de verantwoordelijk wethouders Tiedink (Duiven) en Breunissen (Westervoort);
- Stakeholder gesprekken met de wijkraad, een woningbouwvereniging en bedrijven(vertegenwoordigers)
- Veldwerk, waarbij ongeveer 35 mensen geïnterviewd werden in winkelcentrum Duiven en markt Westervoort en voorafgaand aan een voetbaltraining op een doordeweekse avond in Groessen.
- Radenbijeenkomsten in Duiven en Westervoort waarbij ook inwoners uitgenodigd waren om het te hebben over de uitgangspunten van participatie.

2.2. Uitgangspunten

Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben aangestipt, is er niet één goede manier van participeren. Een participatiestrategie kan op verschillende manieren worden vormgegeven, naar gelang wat de betrokkenen daarbij belangrijk vinden. Om het nadenken hierover te stimuleren, hebben we in de kwartiermakersfase, bij de gesprekken met het programmateam, de wethouders en bij de thema-avonden met de raden gebruik gemaakt van de acht uitgangspunten voor participatie van Lysias. Deze acht uitgangspunten zijn geformuleerd aan de hand van eigen ervaringen met participatietrajecten. In figuur 1. staan deze uitgangspunten opgesomd. Onze ervaring is dat het enorm kan helpen als de betrokken partijen zichzelf en elkaar committeren aan een of meerdere uitgangspunten. Zo weet je van elkaar wat je belangrijk vindt en hoe je participatie samen wilt vormgeven. We benoemen in dit hoofdstuk de acht uitgangspunten op hoofdlijnen. In het volgende hoofdstuk werken we elk uitgangspunt uit naar de lokale context van Duiven en Westervoort. We gebruiken hiervoor de input uit alle gesprekken en het veldwerk.

Figuur 1. Lysias uitgangspunten bij Participatie

Authentiek en typisch

Bij het participatief ontwikkelen van het programma circulaire economie is het belangrijk om verleden, heden en toekomst aan elkaar te verbinden. Wat zijn Duivenaren en Westervoorters voor mensen, wat typeert het gebied, de historie, het karakter en de identiteit van de bewoners? Nadenken over passende vormen van participatie begint dus bij nadenken over: wat is authentiek voor onze gemeenten en wat past bij ons?

Daad bij woord voegen

Een participatief ontwikkelproces aangaan met inwoners en partners, vraagt veel van beide gemeenten. Geloofwaardigheid is essentieel voor een goed participatieproces. Als je als gemeente vraagt om een integrale benadering van verschillende thema's, een open dialoog en denken in mogelijkheden, moet je zelf diezelfde waarden ook laten zien in je dagelijkse handelen.

Binnenwereld en buitenwereld in verbinding

De werkelijkheid van de binnenwereld van de gemeente is vaak anders dan de ervaringen en belevenissen in de buitenwereld, de wereld van de inwoner. De taal van beleid en van ambtenaren is vaak niet de taal van de inwoner. Daarom is het belangrijk om een continue dialoog te organiseren tussen binnen- en buitenwereld. In een participatieproces wisselen deelnemers uit beide werelden hun kennis, ervaring en ideeën met elkaar. Als gemeente is het belangrijk om open te communiceren over wat je met al die informatie doet. De realiteit is dat niet alle ideeën en wensen uit de gemeenschap mogelijk of wenselijk zijn. Hoe breed het participatieproces ook is, als lokale overheid blijf je altijd verantwoordelijk voor het maken van afwegingen over doel-rechtmatigheid, kwaliteit, continuïteit en inclusiviteit. Hoe transparanter de communicatie hierover vanuit de binnenwereld, des te meer begrip en acceptatie zal er zijn vanuit de buitenwereld.

Meedenken, meebeslissen, meedoen

Welk appèl doe je als gemeente op inwoners en partners? Denken ze mee, beslissen ze mee, doen ze mee, of is het een combinatie? Meedenken betekent dat je een beroep doet op de kennis, ervaring en creatieve oplossingen die deze partijen hebben. Op basis van

een open en brede dialoog inventariseer je alle wensen en ideeën en je benut deze om je eigen denkwijze en keuzes aan te scherpen. Maar het betekent nog niet dat je er concreet iets mee hoeft te doen. Meebeslissen betekent dat je een beroep doet op de (ervarings-) deskundigheid en het oordeel van inwoners en partners. Je geeft als het ware een deel van je mandaat uit handen en je accepteert dat de uitkomst van de keuze mogelijk iets anders is dan wat je als gemeente voor ogen had. Meedoen betekent dat je een beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid en het organisatievermogen van inwoners en partners. De uitvoering van een idee of oplossing, of een deel daarvan, komt bij hen te liggen. Je moet als gemeente heel goed weten om welke M of mix van M'en het je te doen is en hoe je inwoners en partners daarop bevraagt. Twee zaken zijn daarbij cruciaal: (1) verschillende mensen willen op verschillende manieren betrokken zijn, wat kan pleiten voor een mix van M'en. En (2) kiezen voor enkel één 'M' is niet persé minder of slecht, zolang je er helder over communiceert. Mensen moeten weten wat er van ze verwacht wordt en waar ze aan toe zijn.

Verschil mag er zijn

Hoe bereik je inwoners, maatschappelijk partners en bedrijven? De een is al jaren actief in de gemeente en praat maar wat graag mee, de ander opereert meer op de achtergrond of is helemaal niet in beeld. De kunst is om niet alleen de 'usual suspects' te mobiliseren, maar juist ook de inwoners en partners die niet zo luid en duidelijk van zich laten horen. Differentiëren in inhoud en vorm van de boodschap en in vormen van betrokkenheid is daarom cruciaal. En de ene inwoner praat het liefst mee in een groep aan een ronde tafel, de ander deelt liever individueel zijn verhaal, of online. Mensen zijn verschillend en kunnen op diverse manieren participeren: verschil mag er zijn.

Samen ontwikkelen

Als je als gemeente aan de slag gaat met een participatiestrategie, is de verleiding groot om zelf al een (groot) deel in te gaan vullen. Maar als mensen activeren en mee laten doen het doel is, dan past het om de participatie ook met elkaar te ontwikkelen. Inwoners, partners en bedrijven kunnen zelf het beste aangeven op welke manier zij het proces voor zich zien: op kleine schaal in wijken en buurten, op grote schaal met heel de gemeente, wel of geen gebruik maken van online mogelijkheden, een serie van meerdere bijeenkomsten, of in één grote oploop? De waarschijnlijke uitkomst is een combinatie van deze en mogelijk andere organisatievormen. Door inwoners en partners vroegtijdig te betrekken, worden ze volwaardig deelgenoot van het proces. Naast het betrekken van de 'buitenwereld' is het ook belangrijk om de 'binnenwereld' in positie te brengen. Verschillende beleidsafdelingen, de raden en de colleges verdienen ook een plek in het participatieproces.

Gelijke informatiepositie

Iedere deelnemer aan het participatieproces brengt zijn eigen kennis en ervaring mee, en daar zitten grote verschillen tussen. Het helpt daarom wanneer de deelnemers in het participatieproces een vergelijkbare informatiepositie hebben. De indeling in 'grijs' en

‘groen’, ligging van bebouwd gebied en open terrein, verkeersaders en bedrijventerreinen, ontwikkeling van landbouwgrond, opties voor verduurzaming van energie, bestemmingsplannen, etc. Maar ook, wat bedoelen we met termen als energietransitie, duurzaamheid, klimaatadaptatie en circulaire economie. Als iedereen op zijn minst dezelfde ‘kaart’ van de gemeente voor ogen heeft, helpt het om samen na te denken over ontwikkelingskansen voor de toekomst.

In samenhang met regio en provincie

Het lokale niveau is onlosmakelijk verbonden met de omgeving: de buurgemeenten, de Liemers, de bredere regio en de provincie. Regenval, droogte of CO2 uitstoot houden zich immers niet aan gemeentegrenzen. Met het oog op leren van elkaar en samenhang van (toekomstig) beleid is het daarom waardevol om een kijkje over de gemeentegrenzen te nemen. De Regionale Energiestrategie zal daarbij van belangrijke invloed zijn. Een succesvolle samenwerking in de regio begint bij een doorleefde visie op de eigen ambities en rolneming.

3. Bevindingen

In hoofdstuk 2 hebben we uiteen gezet op welke wijze we te werk zijn gegaan tijdens de kwartiermakersfase. Om de gesprekken op gang te brengen, hebben we tijdens interviews en de radenbijeenkomsten de acht participatie uitgangspunten centraal gezet. Deze uitgangspunten gebruiken we in dit hoofdstuk ook om de opbrengst van de verschillende bijeenkomsten en gesprekken te ordenen en te duiden. Daarbij zijn sommige uitgangspunten al samengevoegd, waar dat voor de context van Duiven/Westervoort logisch is. Een nadere analyse van de opbrengsten en een vertaling naar uitgangspunten voor de participatiestrategie van Duiven/Westervoort is beschreven in hoofdstuk 5.

3.1. Authentiek en typisch Westervoort en Duiven

Westervoort

Aan de oevers van de IJssel ligt Westervoort, grenzend aan het water met Arnhem. Van oorsprong is Westervoort een katholiek dorp waarbij veel voorzieningen informeel georganiseerd zijn. Westervoort kent een actieve carnavalsvereniging.

In de jaren ‘80 werd Westervoort aangewezen als groeikern, bedoeld om inwoners op te vangen die de dure woningen in Arnhem en omstreken niet konden betalen. Daarmee werden er in het dorp veel huurwoningen in zogenaamde bloemkoolwijken gebouwd. Nog steeds is er relatief veel sociale huur in Westervoort. Westervoort kent dezelfde grootstedelijke problematiek als Arnhem. Relatief veel inwoners hebben een LBO/MBO opleidingsniveau.

Een belangrijke recente ontwikkeling is de revitalisatie van de wijk Mosterdhof. Een groep van ongeveer dertig inwoners heeft zich verenigd om samen te werken aan een duurzame wijk. Ook heeft bouwbedrijf Koenders een zogenaamd Energiebespaarhuis ingericht, waarin wijkbewoners kunnen leren over energiebesparing in huis. Diverse voetbalclubs zetten zich in om zwerfafval op te ruimen.

In Westervoort zijn er een aantal, door iedereen gekende, ondernemersfamilies. Van oudsher spelen de diverse wijkraden een belangrijke rol in het dorpsleven. De komende tijd voert de gemeente gesprekken met alle wijkraden om te verkennen hoe zij in de toekomst hun rol kunnen blijven vervullen. Het beeld bestaat dat niet alle wijkraden even representatief zijn voor alle inwoners en soms processen kunnen stagneren.

Duiven

Duiven is ooit aangewezen als ontwikkelgemeente langs de A12. Typerend voor Duiven is het rijke ondernemingsleven, met vele bedrijven die gevestigd zijn op het industrieterrein langs de snelweg. Duiven heeft onder andere een IKEA, Hornbach en de grootste Intratuin van Nederland. Innofase is een bedrijventerrein dat duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan. In het winkelcentrum van Duiven is sprake van leegstand (retail). Veel

mensen gaan voor het gemak langs de grote winkels/ketens. Sommige kleine lokale ondernemers hebben het daardoor moeilijk.

Duiven heeft relatief veel koopwoningen, ook in het duurdere segment. De meeste inwoners hebben een MBO/HBO opleidingsniveau.

In de dorpen Loo en Groessen is sprake van een grote sociale cohesie, bruisend verenigingsleven en ‘ons kent ons’ gevoel. Inwoners identificeren zichzelf meer met het dorp zelf dan met Duiven. De afgelopen jaren heeft de participatie rondom grote infrastructurele werken in deze dorpen, niet altijd opgeleverd wat men (inwoners en ambtenaren) ervan gehoopt hadden. Mensen zijn daar teleurgesteld over.

3.2. Daad bij het woord voegen

Van diverse kanten hebben we gehoord dat de gemeenten zelf het goede voorbeeld moet geven. Zo werd tijdens beide thema-avonden in de raden benadrukt dat je als gemeente beloftes na moet komen en moet laten zien wat je als lokale overheid zelf allemaal doet om de duurzaamheidsdoelstellingen te behalen. Als de gemeente bijvoorbeeld investeert in zonnepanelen op daken van verenigingsgebouwen, of zelf bewust bezig is met afval recyclen, zou dit veel meer naar buiten toe gecommuniceerd kunnen worden. We hebben de indruk dat beide gemeenten initiatieven ontplooien op het gebied van duurzaamheid en zich er bewust van zijn dat ze hierin een voorbeeldrol hebben naar de gemeenschap toe.

Of de gemeenten ook daad bij woord voegen als het gaat om de participatiekant, is iets waar we nog onvoldoende een vinger achter hebben kunnen krijgen. In hoeverre is het gedrag van de gemeentelijke organisatie congruent aan dat wat van de inwoners en partners gevraagd wordt?

Het participatieproces rondom circulaire economie moet nog beginnen, dus het zegt nog niet zo veel dat we daar geen scherp beeld van hebben. Als we kijken naar het optreden van de wethouders, raadsleden en het programmateam tijdens de thema-avonden, hebben we er vertrouwen in dat men inziet hoe belangrijk een passende rol van de gemeente is tijdens een participatieproces. Er is een grote mate van zelfbewustzijn aanwezig als het gaat om zaken niet voor de mensen invullen, niet overnemen, niet denken zelf de wijsheid in pacht te hebben enzovoorts. De ervaring leert echter wel dat alle goede voornemens ten spijt, het voor lokale overheden best lastig kan zijn om deze woorden ook te effectueren in gedrag. Daarom denken we dat dit thema voor de interne gemeentelijke organisatie extra belangrijk zal zijn wanneer het participatieproces eenmaal gaat lopen.

3.3. Binnen- en buitenwereld in verbinding en samen ontwikkelen

Deze twee uitgangspunten is op suggestie van de input van de thema-avond in Westervoort samengevoegd tot één uitgangspunt. De deelnemers aan die bijeenkomst constateerden dat er veel overlap is. Daarnaast werd tijdens de thema-avond in Duiven geopperd om de termen ‘binnenwereld’ en ‘buitenwereld’ helemaal los te laten. De volgende quote illustreert dat mooi:

‘Zullen we beginnen om de binnen- en buitenwereld los te laten? We zijn 1 gemeenschap. Wat kunnen wij als gemeenschap van Duiven doen?’

Het denken en handelen als 1 gemeenschap past bij beide dorpen. Op basis van gelijkwaardigheid en partnerschap, vanuit de gedachte dat je als gemeente ‘maar’ een van de partijen bent die verschil kan maken in het programma circulaire economie. Het gaat om samenwerking.

Toch denken we dat het voor een deel wensdenken is om het onderscheid tussen binnenwereld en buitenwereld helemaal los te laten. Om te beginnen is het nou eenmaal een feit dat je als gemeente een bepaalde rol te vervullen hebt in de gemeenschap. Dit is wat mensen ook verwachten. Veel gemeenten vinden het ingewikkeld om krachtig of met gezag op te treden, vanuit de gedachte dat ze in gelijke partnerschappen samenwerken en moeten faciliteren en ondersteunen waar nodig. Dat is zeker vaak aan de orde, maar mensen kijken juist ook naar de gemeente voor het goede voorbeeld, sturing en doorzettingskracht.

Als hoeder van het algemeen belang en investeerder van publieke middelen past het om niet altijd te bescheiden of terughoudend te willen zijn en af en toe krachtig je rol te pakken. De kunst is dan echter wel om dit handelen uit te leggen aan de gemeenschap en mensen mee te nemen in waarom je doet wat je doet. En daar komt de verbinding tussen binnen- en buitenwereld om de hoek kijken. De taal die binnen de gemeente wordt gebezigd, is vaak niet de taal van de mensen buiten. Dit is ons ook opgevallen tijdens het veldwerk. Inwoners geven heel andere woorden en betekenissen aan thema’s zoals de energietransitie. Het is niet eenvoudig om daarbij aan te sluiten, maar wel heel erg nodig wil je de verbinding goed vast blijven te houden.

We bedoelen hier niet dat je naar buiten toe maar moet benadrukken hoe anders je bent als gemeente.

Integendeel, in alle communicatie uitingen naar inwoners en partners toe zou moeten doorklinken dat je het samen als 1 gemeenschap doet en dat iedereen daar een rol in en belang bij heeft. Zolang je er maar bewust van bent dat je als gemeente nou eenmaal een net wat andere rol hebt en die rol af en toe ook pakt. Zolang je daar open over communiceert, zullen mensen meer begrip opbrengen dan je vooraf misschien denkt of verwacht.

Tot slot valt op dat iedereen zich kan vinden in het idee dat je een participatieproces niet voor, maar met inwoners en partners

ontwikkelt. Hiervoor worden ook al veel concrete ideeën geopperd, bijvoorbeeld gesprekken voeren met woningbouwcorporaties, het organiseren van informatieavonden voor bewoners, het instellen van een klankbordgroep. We komen hier later in dit hoofdstuk nog op terug.

3.4. Meedenken, meebeslissen, meedoen en verschil mag er zijn

Ook bij deze twee uitgangspunten werd tijdens de radenbijeenkomsten door aanwezigen geconstateerd dat er overlap zit. Als je accepteert dat er verschil mag zijn in hoe mensen participeren, betekent dat automatisch dat er sprake zal zijn van een mix van M'en. Vrijwel alle betrokkenen die we hebben gesproken onderstrepen dat geen inwoner of partner hetzelfde is en dat het dus nodig is om per groep of subgroep te kijken naar wat past. Het veldwerk onderstreept dit nog eens, ook daaruit bleek op hoeveel verschillende manieren mensen betrokken willen worden. De een laat met gemak een e-mailadres achter en wil naar een bijeenkomst komen, de ander voelt zich veel prettiger bij het meedoen aan een online vragenlijst, en weer een ander wil er niets van weten. Vooral dit laatste punt is interessant. Hoever mogen die verschillen oplopen? Wat vind je ervan als gemeente als mensen ervoor kiezen om helemaal niet mee te doen?

De wethouders hebben hier een heldere opvatting over. Mensen staan in hun recht om nee te zeggen tegen iets, maar dan moeten ze wel zelf met een alternatief idee of voorstel komen. Zomaar nee zeggen en helemaal niets doen is eigenlijk geen optie. De insteek is dus om iedereen op een bepaalde manier mee te krijgen. Het programmateam ondersteunt dit beeld en voegt eraan toe dat het in het begin niet zo zinvol is om veel tijd en energie te steken in de 'weigeraars.' Veel beter is het om te beginnen bij enthousiaste koplopers die toch al willen meedoen, vanuit de gedachte dat er dan een olievlekwerking kan ontstaan naar anderen toe. Dit lijkt ons een logische aanpak.

Het programmateam voelt er veel voor om per deelproject en deel-participatieproces te bekijken welk appèl wordt gedaan op inwoners en partners: meedenken, meebeslissen of meedoen. Per fase van het participatieproces kan dit ook veranderen. Als we kijken naar de opbrengsten van het veldwerk en de gesprekken met stakeholders denken we dat dit een passende aanpak zou zijn. Mensen willen op allerlei uiteenlopende manieren betrokken worden. Ervaring leert dat sommigen door het meedenken automatisch ook in de meedoen stand komen.

In relatie tot de wijkraden in Duiven geeft de wethouder mee dat het goed zou zijn om binnen de wijkraad onderscheid te maken tussen ambassadeurs, meedenkers en meedoeners. Dit vanuit de gedachte dat sommige wijkraden zich opstellen als een soort 'mini gemeenteraden' en denken dat hun rol alleen ligt in het nadenken en praten. Terwijl doekracht juist belangrijk is. De wethouder voegt daaraan toe dat ze het liefste zou zien dat inwoners en partners in Duiven meedoen. Alleen meedenken is te vrijblijvend, zo zullen de doelen niet behaald kunnen worden.

Dan nog het aspect van meebeslissen. Op welke onderwerpen en op welke momenten in het participatieproces is er sprake van gezamenlijke besluitvorming? En wie zijn dan allemaal mede-beslissers? We hebben het idee dat de gedachtenvorming hierover nog niet zo ver is en misschien wel zelfs wat uiteen loopt. Tijdens de thema-avonden werden bijvoorbeeld verschillende beelden gedeeld hierover. Enerzijds was er de oproep om als gemeente projecten aan te wijzen, die te delen met de gemeenschap en mensen erop in te laten tekenen. Dit vanuit de gedachte dat mensen het ingewikkeld vinden om blanco bij 0 te beginnen en dat het dan helpt als de gemeente alvast concrete voorstellen doet. Anderzijds werd juist geopperd dat de gemeente het zo veel mogelijk aan de inwoners en partners moet overlaten. Ideeën ontstaan dan van onderop en het maakt in principe niet zo veel uit wat voor ideeën dat zijn, zolang de uitvoering ervan maar bijdraagt aan het behalen van de gezamenlijke doelstellingen op duurzaamheid. We verwachten dat de discussie hierover nadrukkelijker gevoerd gaat worden zodra de eerste participatieprocessen concreet vorm gaan krijgen. Dan gaan vragen spelen over wie welke keuze kan maken, en wat je als gemeente doet als er een afwijkende beslissing wordt gemaakt dan wat jij voor ogen had.

3.5. Een gelijke informatiepositie

Een gelijke informatiepositie voor alle betrokkenen is een punt waar nog veel op te winnen valt. We hebben de indruk dat er nog maar mondjesmaat informatie wordt gewisseld tussen bijvoorbeeld gemeente en inwoners en partners. Dit merken we bijvoorbeeld op in het veldwerk en de interviews, als inwoners of andere stakeholders aangeven nog geen of onvoldoende beeld te hebben van waar de gemeente staat. Daarnaast blijkt uit de gesprekken met inwoners en ondernemers ook dat het kennisniveau over circulaire economie enorm uiteen ligt. En dat onduidelijk is wat er precies toe behoort. Tot slot kunnen we ons ook goed voorstellen dat verschillende stakeholders, verschillende belangen hebben en ook om die reden een andere informatiepositie hebben en innemen. Ons advies is om als gemeente een duidelijke rol te pakken in de informatievoorziening over circulaire economie. Dat hoeft absoluut niet door alle informatie zelf te schrijven en maken, maar bijvoorbeeld wel door te zorgen voor een betrouwbaar platform waarop mensen kennis over verschillende deelthema's kunnen vinden. De website van de groene allianties De Liemers zou zich goed kunnen lenen voor verdere informatieverspreiding bijvoorbeeld.

3.6. In samenhang met de regio en provincie

Werken aan duurzaamheid in samenhang met regionale ontwikkelingen is iets wat vanzelfsprekend is voor bijvoorbeeld het bedrijfsleven en woningbouwcorporatie Vivare. Zij opereren dagelijks over gemeentegrenzen heen.

Ook voor de gemeenten speelt de regio een hele belangrijke rol. De programmamanager van het team vervult een belangrijke positie in de regionale samenwerking en besteed hier veel tijd en energie

aan. Ook bestuurlijk is er voldoende aandacht voor de regionale component van het duurzaamheidsvraagstuk. Ons advies is om ambtelijke en bestuurlijke energie ook in te blijven zetten op het bestendigen van relaties in de Regio om zo als gelijkwaardig partner te kunnen blijven optreden in de Regionale Energie Strategie en andere samenwerkingsverbanden omtrent circulaire economie. Op deze niveaus (en landelijk) zullen beslissingen genomen gaan worden die de gemeente soms voor een lastig parket stellen of in een ingewikkelde positie brengen. Dan is het belangrijk hiervan goed op de hoogte te zijn, om hier invloed op te kunnen uitoefenen en om de communicatie met stakeholders in de gemeente hierop aan te passen.

3.7. Aanvullende opbrengsten

Naast de bevindingen op de voorgaande uitgangspunten, is er aanvullende opbrengsten van de thema-avonden. Inwoners en raadsleden hebben diverse suggesties gedaan die wij graag meenemen in het verder aanscherpen van de uitgangspunten. In Duiven was de oproep om vooral geen keuze te maken tussen de verschillende uitgangspunten. De deelnemers vonden ze allemaal even belangrijk. Daarnaast werden er verschillende uitgangspunten toegevoegd:

- Communicatie
- Draagvlak
- Vertrouwen
- Waardering en beloning
- Beginnen bij de inwoners

Deze uitgangspunten verwerken wij in de uiteindelijke uitgangspunten voor de beide gemeenten. Daarbij was de boodschap om niet langer te treuzelen, maar al in deze fase naar de inwoners toe te gaan, ook voor er een concrete vraag is. Het gesprek zou dan op gang gebracht kunnen worden met de vraag: wat kunnen wij samen als gemeenschap doen op thema's binnen circulaire economie, wat kan jij daarin betekenen en wat heb je daarbij nodig?

Ook in Westervoort was de oproep om naar de inwoners toe te gaan. Daarbij werd nog extra onderscheid gemaakt tussen doelgroepen. Zo werden jongeren en 25-45 jarigen genoemd als groepen waar extra aandacht aan besteed moet worden. Inwoners en raadsleden gaven ook aan dat communicatie cruciaal was voor het laten slagen van de participatie. Daarbij was de boodschap om vooral eerlijk te zijn over waar de participatie wel en niet over gaat. Mensen hebben eigenlijk niets meer te zeggen over wát er moet gebeuren, want de doelstellingen zijn op nationaal (zelfs internationaal) niveau al bepaald. De participatie gaat dus eigenlijk over het hóe. Het is belangrijk dat de gemeente daar eerlijk en transparant in is.

Het programmateam en beide wethouders hebben ook aangegeven wat zij aanvullend van belang vinden in de uitgangspunten. Dat zijn de volgende punten:

- Maximaal passende participatie
- Klein beginnen, aansluiten bij waar al energie zit
- Slim benutten van expertise die er al is bij inwoners en partners
- We werken met verschillende aanpakken, per deelproject bepalen we wat passend is
- Weigeren om ergens aan mee te doen mag, maar dan moet er wel een alternatief komen
- Participatie moet resultaat opleveren
- Financiële participatie is belangrijk om het voor mensen aantrekkelijk te maken, mensen willen weten wat ze ervoor terugkrijgen

Ook deze aanvullingen nemen wij mee in de uiteindelijke participatiestrategie.

4. De organisatie van participatie

De bevindingen in hoofdstuk drie worden in het volgende hoofdstuk vertaald naar aanbevelingen voor de participatiestrategie van Duiven/Westervoort. Voordat we deze aanbevelingen doen, willen we in dit hoofdstuk graag nog enkele opmerkingen maken over de wijze waarop de participatiestrategie georganiseerd kan worden. We bemerkten door de samenwerking met het programmateam gedurende de voorbereidingen van de themabijeenkomsten onder andere, dat er soms onduidelijkheid is over wat zo'n participatiestrategie nou eigenlijk is. Gedurende het proces werd bijvoorbeeld de term participatieplan verworpen omdat dit de suggestie zou wekken dat het duidelijk zou zijn wat de participatie precies zou opleveren. In dit hoofdstuk staan we daarom kort stil bij het verschil tussen verschillende manieren van 'planmatig' werken.

4.1. Het programma circulaire economie

Het programma circulaire economie is georganiseerd als een programma. Wij staan er hier graag even bij stil wat dat in de praktijk betekent en wat het verschil is tussen iets als een project aanvliegen of als een programma of als een proces.

Indien een opgave een helder doel heeft en een duidelijk resultaat waar aan gewerkt kan worden, dan kan deze opgave als een project georganiseerd worden. Er kan gestuurd worden op de resultaten van een project door te 'draaien' aan de knoppen/ criteria van geld, organisatie, kwaliteit, informatie en tijd. Er kan ook verantwoordelijkheid aangegaan worden voor het resultaat.

Indien het nog niet helder is wat het doel precies is van een opgave, of indien deze niet voor alle betrokken partijen (die een aandeel hebben in de opgave) dezelfde is, en wanneer er daarom ook geen concreet resultaat geformuleerd kan worden, dan is er mogelijk sprake van een 'proces'. In dat proces wordt gezocht naar een doel, maar is het niet mogelijk om een heel stappenplan naar dat doel te maken; alleen de volgende stap is concreet genoeg om te zetten. Daarnaast is het in een proces veel belangrijker om te werken aan draagvlak onder stakeholders. Er kan gestuurd worden op de uitkomsten van een proces door met elkaar bepaalde waarden (uitganspunten) af te spreken die gedeeld worden door alle betrokken partijen en die de leidraad vormen voor de manier waarop wordt samengewerkt.

In een programma wordt gewerkt aan verschillende doelen, en worden inspanningen gebundeld richting een bepaald 'resultaat'. Er kan gestuurd worden op de uitkomsten van een programma door te 'draaien' aan de knoppen van tempo, haalbaarheid, efficiëntie, flexibiliteit en doelgerichtheid. Een programma kan een bundeling zijn van projecten en processen. In figuur 2 hebben we de verschillen tussen de verschillende typen aanpakken nog eens op een rij gezet.

	Proces	Programma	Project
Tijdhorizon	Tijdelijk, met een niet te voorspellen einde: wel toewerkend naar een volgende stap	Tijdelijk, maar vaak wel meerjarig, met een opbouw en een afbouwfase stopt zodra mogelijk en nodig	Eindig, tevoren met marges bepaald en gefaseerd
Gericht op	(On)mogelijke volgende stap	Vooraf bepaalde doelen	Vooraf bepaald resultaat
Besluitvorming	Ad hoc: zodra mogelijk	Op bepaalde tijden: op basis van programmaplannen	Per fase gebaseerd op basisdocumenten
Plan van aanpak	Alleen de huidige stap voorzien	Gepland in coherente inspanningen	Gefaseerd in logische stappen
Uitkomst	Afhankelijk, onzeker, misschien, (on)gewild	Uniek, coherent, dynamisch, gewild	Uniek, eenmalig, complex, gewild
Sturingscriteria	Overeengekomen waarden	Tempo, haalbaarheid, efficiëntie, flexibiliteit en doelgerichtheid	Geld, organisatie, kwaliteit, informatie en Tijd
Stakeholders	We weten (nog) niet of we samen iets willen	We willen er samen naar streven	We willen het samen maken

Figuur 2. Verschillen tussen procesmatig, programmatisch- of projectmatig werken.

Wij maken dit onderscheid zo expliciet omdat werken volgens de voorwaarden van een proces of volgens de voorwaarden van een project, wezenlijk verschilt van elkaar. Wij zien dat de participatiestrategie, als integraal onderdeel van het programmateam circulaire economie, georganiseerd dient te worden als een proces. Het is immers nog niet duidelijk of alle betrokkenen wel hetzelfde doel nastreven, de opgave ontwikkelt zich onvoorspelbaar, de relevante omgeving (actoren, programma's en interventies van andere overheden/partners) is continu in beweging en er is geen blauwdruk of routekaart richting de ultieme participatie. Daarmee onderstrepen we in dit participatieproces het belang van de overeen te komen waarden/uitgangspunten, die alle betrokken partijen houvast geven in de vormgeving van het proces. Dit zijn de waarden waarop de samenwerking rondom de participatie vorm krijgt. We adviseren daarnaast om samen met het programmateam de verschillen in manieren van werken te bespreken met elkaar, zodat helder is voor de betrokken ambtenaren én bestuurders, op welke wijze je samenwerkt en wat je daarin wel en niet kan/mag verwachten[1].

[1] Voor aanvullende informatie over hoe je op een goede wijze een proces vorm kan geven, verwijzen wij graag naar het boek Value Based Project Management van Nicolien Mulder.

5. Advies; participatiestrategie Duiven en Westervoort

Wat betekenen de bevindingen die we in de vorige hoofdstukken uiteen hebben gezet voor de participatiestrategie van Duiven en Westervoort? Ons advies bestaat uit drie onderdelen. Allereerst stellen wij een set uitgangspunten voor die belangrijk zijn voor Duiven en Westervoort. Het is een verzameling van waarden, opvattingen en perspectieven waarmee elk afzonderlijk participatieproces vormgegeven kan worden. Deze set vormt als het ware het fundament onder de participatiestrategie en doet recht aan de lokale inkleuring in Duiven en Westervoort. Waar het past, brengen we elementen uit de acht uitgangspunten onder in deze nieuwe verzameling uitgangspunten. Ten tweede geven we een advies voor de manier waarop de participatiestrategie georganiseerd kan worden. Tot slot doen wij suggesties voor acties die opgepakt kunnen worden door het programmateam. Deze werken we nader uit in het volgende hoofdstuk.

5.1. Uitgangspunten

1. Als één gemeenschap samenwerken aan circulaire economie

Op basis van wederzijds vertrouwen en partnerschap werken inwoners, ondernemers, maatschappelijk partners, woningbouwcorporaties en de gemeente aan het verwezenlijken van de doelen op het gebied van de circulaire. Ieder vanuit zijn unieke ervaring, kennis en rol. Centraal staat de vraag: wat kunnen wij als gemeenschap doen en wat hebben we daarvoor nodig? Daarbij wordt scherp gekeken naar wat authentiek en typisch is voor de gemeenschappen van Duiven en Westervoort. Elk afzonderlijk participatieproces wordt vanaf de voorkant samen ontwikkeld, niet voor elkaar, maar met elkaar. Zo blijft iedereen zich erin herkennen en wordt meedoen voor iedereen makkelijker en leuker.

2. Iedereen doet mee op een manier die past

Er is niet één goede manier van meedoen. Het doel is dat iedereen een steentje bijdraagt, maar wel op een manier die past. Daarbij wordt rekening gehouden met verschillen tussen en binnen de diverse doelgroepen. Speciale aandacht is er voor diverse leeftijdsgroepen en mensen met lagere inkomens die in een sociale huurwoning wonen.

Geen inwoner, ondernemer of partner is hetzelfde. Daarom komt er ook niet één aanpak voor participatie. Per deelproject wordt gekeken hoe verschillende partijen maximaal betrokken kunnen worden. Daar hoort ook een afweging bij tussen meedenken, meebeslissen, meedoen of een mix van deze drie. Maximaal passende participatie: zo veel mogelijk mensen op een zo passend mogelijke manier mee laten doen. Door te variëren in verschillende manieren en vormen van participatie, komt er voor ieder wat wils. Het gebruik van taal die aansluit bij de beleveniswereld van inwoners, ondernemers, maatschappelijk partners is daar essentieel onderdeel van.

5.1.3. Alles draait om goede communicatie

Herkenbare taal en open en eerlijke communicatie zijn de basis. Eerlijk zijn over wat en niet kan, op tijd beginnen met communiceren, verschillende middelen inzetten om verschillende groepen te bereiken, actief aan verwachtingsmanagement blijven doen, altijd in verbinding blijven staan met de betrokkenen in de gemeenschap. Ook al weet je als gemeente nog niet precies hoe of wat, dan nog is het beter om íets te zeggen, in plaats van niets. Daarbij is het extra belangrijk om zorg te dragen voor een goede informatiepositie van alle betrokkenen. Daar waar het kan, moet het gesprek zo veel mogelijk plaatsvinden op basis van dezelfde feiten en gegevens.

5.1.4. Klein beginnen, slim aansluiten en stap voor stap uitbouwen

De ambities binnen de gemeenten zijn hoog, maar realiteitszin is geboden. Wat is een eerlijke en realistische belofte aan de gemeenschap? Wat kan je als gemeente waarmaken? Het is slim om klein te beginnen. Aansluiten bij enthousiaste inwoners, ondernemers of andere partijen die als koplopers zelf al actief zijn of ideeën hebben over hoe ze kunnen meedoen. Er gebeurt al heel veel. Het is een kwestie van de aanwezige kennis en ervaring goed in beeld brengen en kijken hoe je daar slim op kan aansluiten door bijvoorbeeld initiatiefnemers aan elkaar te koppelen en te ondersteunen.

Door klein te beginnen, wordt het voor iedereen een stuk beter te volgen en te behappen. Ook voor mensen die op meer afstand staan. Daar waar energie zit, kan stap voor stap uitgebouwd worden.

5.1.5. Meedoen betekent resultaten boeken

Niemand participeert om het participeren. Meedoen betekent een verschil maken, concreet iets veranderen, resultaten boeken. Meedoen is daarmee dus ook niet helemaal vrijblijvend. Aan elke deelnemer wordt gevraagd: wat kan jij doen? Meepraten en meedenken wordt gewaardeerd, maar zelf de handen uit de mouwen steken, dat maakt pas echt verschil. Als mensen niet mee willen doen, dan is dat hun goed recht. Maar dan worden ze wel uitgenodigd om met een alternatief te komen, waar ze wel achter staan. Zo wordt eigen initiatief zo veel mogelijk aangeboord.

5.1.6. Waardering voor elkaar en elkaars inzet

Inwoners, ondernemers en maatschappelijk partners doen al heel veel. Dat mag gezien en gewaardeerd worden. Goede initiatieven verdienen het om in het zonnetje gezet te worden. Beloning is er in verschillende vormen en maten. Ook hier wordt gekeken naar wat het meeste past. Waar hebben de initiatiefnemers het meeste aan? Financiële beloning kan een extra stimulans zijn. Het kan mensen verleiden om aan de voorkant mee te doen. En het kan dienen als tegemoetkoming bij het maken van grote keuzes.

5.2. Van uitgangspunten naar actie

Zoals in hoofdstuk 4 aangegeven houden we in ons advies niet alleen rekening met wat inhoudelijk de beste aanpak is, maar kijken we ook naar wat organisatorisch mogelijk is. We hebben de suggestie gedaan om te werken met een procesaanpak waarbij realisme met oog op de beschikbare capaciteit geboden is. Werken op basis van een olievlek aanpak kan daarbij helpen. Pragmatisch aan de slag gaan met de eerste prioriteiten. Klein beginnen, in contact komen met inwoners en partijen die al een paar stappen gezet hebben, en kijken hoe je die slim verder kan helpen. Temporiseren is heel belangrijk. Het is misschien verleidelijk om met grootste gebaren te komen, maar we denken dat het beter past om rustig te bouwen aan het programma en hier en daar een spreekwoordelijke steen in de vijver te gooien om de boel een beetje wakker te schudden. We doen bij deze graag een voorzet voor een ‘werkplan’ voor 2019. Dat bestaat uit vier ringen:

- Bewustwording vergroten
- Doelgroepen in het vizier krijgen
- Denkkracht mobiliseren
- Doekracht mobiliseren

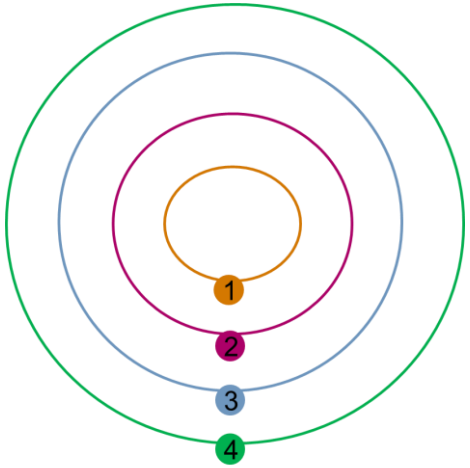
We denken dat de grootste prioriteit ligt de bij punten ‘bewustwording vergroten’ en ‘doelgroepen in het vizier krijgen’. Met kleine communicatie-uitingen kan gewerkt worden aan het vergroten van het bewustzijn onder met name de inwoners van beide gemeenten. Parallel daaraan is het goed om opvolging te geven aan de oproep van beide raden: ga naar de mensen toe. Door met verschillende (groepen) inwoners, ondernemers en maatschappelijk partners in gesprek te gaan, ontstaat er vanzelf een beeld van waar de koplopers zitten en wat de verschillende groepen vinden, kunnen en willen met betrekking tot participatie. Zo zullen de eerste contouren van de eerste participatietrajecten zich vanzelf gaan aftekenen.

Vervolgens kan het goed zijn om de energie te richten op het mobiliseren van denk- en doekracht. Daarbij gaat het enerzijds om het vinden en aanhaken van mensen met een bepaalde ervaring, expertise of kijk op de zaak en deze laten meedenken en praten over de koers en anderzijds over het aanhaken van de doeners; mensen die al aan de slag zijn met duurzaamheid, of dat graag willen en daar eventueel al eigen ideeën bij hebben. Zo creëer je stap voor stap een netwerk van mensen die op verschillende manieren een steentje bijdragen aan de inhoudelijk doelstellingen op circulaire economie.

6. Aan de slag!

In dit hoofdstuk geven we een aanzet voor een actieplan. De 4 ‘actielijnen’ die we voorstellen om een beweging te creëren, zijn naar buiten toe gericht, en deze zetten we vanaf paragraaf 6.1 uiteen. Maar de acties vragen ook om een stevige interne organisatie. Daarbij willen we nogmaals onderstrepen dat de participatie bij de energietransitie georganiseerd dient te worden als een proces. Dat betekent dat het programmateam en de opdrachtgevers moeten proberen de zogenaamde ‘regelreflex’ een beetje te vermijden; Uiteraard kunnen sommige acties prima als project worden aangevlogen, maar het totaal zal altijd een zekere ontwikkelbenadering vragen.

In onderstaande paragrafen zetten de we actielijnen uiteen, zonder daarbij de diepte in te gaan. We hebben een voorzet gedaan voor mogelijke acties binnen de verschillende actielijnen. Deze actielijnen lopen door elkaar heen en geven in principe geen volgorde of prioritering weer. Activiteiten uit ringen 1 en 3 kunnen tegelijkertijd plaatsvinden en er kan ook prima gestart worden met activiteiten uit ring 4. Aan de actielijnen kunnen uiteraard andere actielijnen worden toegevoegd door het programmateam.

Figuur 3. Visualisatie van de verschillende actielijnen die gezamenlijk een olievlek werking hebben.

6.1. Bewustwording vergroten

De eerste ring gaat over het informeren over de opgave op het gebied van de circulaire economie waar de gemeente Duiven en Westervoort voor staat, en mogelijke oplossingen voor die opgave. Dat kan op de volgende manieren:

Actief informeren over duurzaamheid & energie

- Wat is het? (Definitie)
- Wat betekent het? (Impact op je omgeving en op je portemonnee)
- Wat gebeurt er als we stil blijven zitten? (no go scenario)

- Wat kun je zelf doen? (Oplossingen in en rondom huis/buurt)
- Wat kun je samen doen? (Ideeën/inspiratie voor collectieve vormen van inzet)
- Wie of wat kan je daarbij helpen? (Middelen en ondersteuning)
- Wat kost het? (investering)
- Wat levert het op? (opbrengst)

Actief inspireren met goede voorbeelden

- Doe goed, begin bij jezelf: laten zien wat beide gemeenten al doen (voorbeeldgedrag)
- Communicatiestrategie via lokale kranten, posters & flyers, website en social media
- Campagne 'Doe mee voor duurzaam?'
- Doelgroepen aansporen om hun goede voorbeeld aan te dragen
- Sportverenigingen, wijkverenigingen, kerken, winkelcentra
- Belonen
- Voorbeelden en initiatieven ophalen en in het zonnetje zetten (misschien zelfs belonen)
- Informatieavonden

Platform ontwikkelen

- Kennis en ervaring centraal beschikbaar stellen voor iedereen
- 'Vraag' naar ideeën/oplossingen en 'aanbod' van ideeën/oplossingen bij elkaar brengen
- Interactief: hét communicatieplatform over duurzaamheid & energie
- Kaart van Duiven en Westervoort: waar gebeurt wat?
- Agenda met aankondigingen van belangrijke momenten en gebeurtenissen rondom duurzaamheid & energie
- Makkelijk te volgen informatie in hapklare brokken ('jip en janneketaal')

Beloningsbeleid ontwikkelen

- Ervaring leert: als je er iets leuks voor kan krijgen, doen meer (verschillende) mensen mee
- Materieel en immaterieel
- Budget om initiatief/idee verder te brengen werkt het beste
- Maar ook: weggeefacties, excursies/uitjes, materialen
- Consult van een expert (denkkracht)
- Handjes uit de mouwen (doekracht)

6.2. Doelgroepen in het vizier

Al eerder constateerden we dat het voor een effectieve benadering van stakeholders en goede communicatiestrategie essentieel is de verschillende partijen en (groepen/typen) inwoners goed in beeld te hebben.

Definieer de doelgroepen

- Bedrijfsleven (lokaal MKB en grote jongens)
- Maatschappelijk middenveld (sport- en cultuurverenigingen, kerken, scholen)

- Woningbouwcorporaties
- Collectieven van inwoners (dorps- en wijkverenigingen, georganiseerde initiatieven)
- Individuen (gebruik persona's of archetypen)

In gesprek met elkaar

- Doel: elkaar (beter) leren kennen en samen een begin maken met participatie
- Maar ook: bewustwording vergroten en ideeën opdoen
- Wat doen jullie met duurzaamheid en energie?
- Waar lopen jullie tegenaan?
- Wat willen jullie nog meer doen?
- Wie of wat hebben jullie daarbij nodig?
- Wat kunnen wij als gemeente doen?
- Hoe kunnen we gezamenlijk optrekken?
- In duo's van programmateamleden

Maak de opbrengst inzichtelijk

- Inzicht in waar wat al gebeurt
- Inzicht in ervaren knelpunten
- Inzicht in wat van de gemeente verwacht wordt
- Scala aan ideeën voor gezamenlijke inzet
- Input voor participatiestrategie: hoe gaan we om met verschillende doelgroepen, welke acties gaan we starten, wat wordt ieders rol en bijdrage?

6.3. Denkkracht mobiliseren

Wanneer je stakeholders in beeld hebt en de communicatie met ze bent opgestart, kan je met ze optrekken door ze te betrekken als klankbord. Bepaal wie, op welk moment, en in welke rol geschikt is om mee te denken met het proces. Op welke manier kan je als gemeente ook een klankbord zijn voor andere partijen?

Organiseer een Klankbord

- Club van goed geïnformeerde, betrokken sleutelspelers die op strategisch niveau periodiek met gemeente mee kunnen denken
- Klankbord
- Critical friend
- Reflectie
- Handelen we nog in lijn met onze ambities en uitgangspunten?
- Doen we wat past bij Duiven en Westervoort?
- Laten we zelf het goede voorbeeldgedrag zien?
- Zetten we ons genoeg in om iedereen te bereiken en betrekken?

6.4. Doekracht mobiliseren

Sommige partijen en individuen lenen zich niet goed om als klankbord te fungeren of hebben daar geen gevoel. Die zijn al aan de slag met eigen duurzame initatieven of hebben hiervoor goede plannen. Dit is de doekracht die je kan aanspreken in je gemeenten

en die bij dragen (veelal op eigen kracht) aan de beweging die je op gang wilt brengen.

De meest duurzame straat van…

- Gezamenlijke inzet van inwoners stimuleren (geografisch)
- Ideeën vanuit inwoners zelf laten ontstaan, en ondersteunen en faciliteren als gemeenten
- Competitie-element op een leuke, positieve manier inzetten
- Inzet met grootste veranderimpact belonen

Ambassadeurs

- Begin bij je interne organisatie; een kick-off zorgt ervoor dat collega's op de hoogte zijn en in hun eigen werk de circulaire economie gaan betrekken
- Club van enthousiaste, betrokken inwoners die in de rol van duurzaamheidsambassadeur anderen kunnen inspireren en motiveren
- Spillover effect: elkaars goede voorbeeld volgen
- Informatie verstrekken en inspireren

De coöperatie challenge

- Structurele, collectieve inzet van inwoners en bedrijven/partners stimuleren
- Experimenteren met samenwerking tussen verschillende partijen
- Experimenteren met financieringsvormen
- Niet geografisch, maar thematisch

7. Samenvatting

Met het programma circulaire economie geven we invulling aan de opgave die we hebben naar een duurzame, groene en energie neutrale leefomgeving. Om deze opgave uit te kunnen voeren hebben we deze participatiestrategie opgesteld. Voor de totstandkoming van de strategie hebben wij Lysias advies ingeschakeld. Samen met hen hebben we een korte kwartiermakersfase ingericht. In deze fase hebben we aan de hand van interviews, veldwerk en een tweetal raadsbijeenkomsten in Duiven en Westervoort in beeld gebracht welke kaders en uitgangspunten voor Duiven/Westervoort van belang zijn in het participeren. Hieruit is een set van 6 uitgangspunten bepaald waarmee elk participatieproces vormgegeven kan worden. De strategie sluit af met een actieplan.

7.1. Aanleiding

De gemeenten Duiven en Westervoort staan samen voor de opgave om de transitie door te maken naar een duurzame, groene en energie neutrale leefomgeving. Hiertoe hebben we het programma 'circulaire economie' ontwikkeld welk in 2018 is behandeld in de beide raden. Daarmee staan de gemeenten nog in een beginstadium van de transitie naar een circulaire economie maar hebben al wel de ambitie om als integraal onderdeel van het programma een participatiestrategie te ontwikkelen. Deze participatiestrategie dient recht te doen aan de ambities van beide gemeenten én ruimte te bieden voor verschillende vormen van betrokkenheid en eigenaarschap van inwoners, maatschappelijk partners en bedrijfsleven.

De kunst van een goede participatiestrategie is dat deze zo veel mogelijk aansluit bij de belevingswereld van mensen en als vanzelfsprekend verschillende vormen en manieren van meedoen mogelijk maakt. Flexibel kunnen inspelen op wat nodig is, vergroot de kans op een effectieve participatie en daarmee op het meedoen van zoveel mogelijk verschillende mensen en partijen aan een duurzame toekomst.

7.2. De 6 uitgangspunten

Met de 6 uitgangspunten hebben we een verzameling aan waarden, opvattingen en perspectieven vormgegeven. Deze set aan uitgangspunten vormt het fundament onder de participatiestrategie en doet recht aan de lokale inkleuring in Duiven en Westervoort

1. *Als één gemeenschap samenwerken aan circulaire economie*
Op basis van wederzijds vertrouwen en partnerschap werken inwoners, ondernemers, maatschappelijk partners, woningbouwcorporaties en de gemeente aan het verwezenlijken van de doelen op het gebied van de circulaire economie.

2. *Iedereen doet mee op een manier die past*
Er is niet één goede manier van meedoen. Het doel is dat iedereen een steentje bijdraagt, maar wel op een manier die past. Daarbij wordt rekening gehouden met verschillen tussen en binnen de diverse doelgroepen. Speciale aandacht is er voor diverse

leeftijdsgroepen en mensen met lagere inkomens die in een sociale huurwoning wonen.

3. Alles draait om een goede communicatie
Herkenbare taal en open en eerlijke communicatie zijn de basis. Eerlijk zijn over wat en niet kan, op tijd beginnen met communiceren, verschillende middelen inzetten om verschillende groepen te bereiken, actief aan verwachtingsmanagement blijven doen, altijd in verbinding blijven staan met de betrokkenen in de gemeenschap.

4. Klein beginnen, slim aansluiten en stap voor stap uitbouwen
De ambities binnen de gemeenten zijn hoog, maar realiteitszin is geboden. Wat is een eerlijke en realistische belofte aan de gemeenschap? Wat kan je als gemeente waarmaken? Het is slim om klein te beginnen. Aansluiten bij enthousiaste inwoners, ondernemers of andere partijen die als koplopers zelf al actief zijn of ideeën hebben over hoe ze kunnen meedoen.

5. Meedoen betekent resultaat boeken
Niemand participeert om het participeren. Meedoen betekent een verschil maken, concreet iets veranderen, resultaten boeken.

6. Waardering voor elkaar en elkaars inzet
Inwoners, ondernemers en maatschappelijk partners doen al heel veel. Dat mag gezien en gewaardeerd worden. Goede initiatieven verdienen het om in het zonnetje gezet te worden.

7.3. Actieplan

We gaan aan de slag met 4 zogenaamde ‘actielijnen’. Deze zijn naar buiten gericht en creëren een beweging. Deze actielijnen zijn:

1. Vergroten bewustzijn
2. Krijg je doelgroepen in het vizier
3. Mobiliseer denkkracht
4. Mobiliseer doekracht

Met de actielijnen zijn en gaan we de komende jaren aan de slag!